

Museo-oppaat tutustuivat kuvailun maailmaan

Aura Linnapuomi (toim.)

7.6.2010

Kuvailukoulutuksen ohjelmaan kuului harjoituksia Ateneumin näyttelysaleissa.
Kuva: Aura Linnapuomi

Kulttuuria kaikille -palvelu
Kehittäminen ja yhteiskuntasuhteet KEHYS
Valtion taidemuseo Kaivokatu 2, 00100 Helsinki

Museo-oppaat tutustuivat kuvailun maailmaan

Ateneumin taidemuseon ja Nykytaiteen museo Kiasman oppaat harjoittelivat nähdyn muuttamista sanoiksi puolipäiväisessä kuvailukoulutuksessa toukokuussa. Kouluttajina toimivat Emmi Jäkkö ja Maarit Hedman. Koulutuksen tarkoituksena oli tukea oppaita työssään ja valmentaa heitä erilaisten näkövammaisryhmien opastamiseen ja kuvailuun. Kouluttaja Emmi Jäkön mukaan oppaat saivat puolipäiväisessä kuvailukoulutuksessa hyvät perustiedot kuvailusta. Jäkön mukaan oppaille kannattaa järjestää pian kurssin jälkeen koekuvailuopastuksia. Lisäksi museoiden tulisi harkita myös jatkokuvailukurssin järjestämistä tulevaisuudessa.

Kulttuurikaikille -palvelu kysyi Maarit Hedmanilta sekä koulutukseen osallistuneelta Vappu Rossilta, miten koulutus sujui. Kuvataiteilija Maarit Hedman on itsekin näkövammainen.

Kuvataiteilija **Maarit Hedman**:

Olit kouluttamassa Valtion taidemuseon oppaita kuvailuun, mitkä tunnelmat koulutuksesta jäi?

Ilmapiiri oli mukava ja innostunut. Oli jälleen antoisaa pohtia kuvailuun liittyviä kysymyksiä, sen tärkeyttä ja haasteellisuutta. Huomasin myös koulutuksen tarpeellisuuden, suurin osa oppaista ei ollut koskaan kuvailut eikä osallistunut kuvailukoulutukseen.

Mitkä asiat ovat mielestäsi tärkeimpiä kuvailussa?

On muistettava, että kuvailutapahtumassa teos syntyy aina uudelleen. Yhtä ainoaa ja oikeaa tapaa tehdä kuvailua ei ole olemassa. Jokainen kuvailija tekee työtään oman itsensä kautta. Näkövammaisen luo teoksen uudelleen mielikuvissaan.

On tärkeää pystyä välittämään toisaalta objektiivinen, neutraali tieto, mutta toisaalta on hyvä uskaltautua myös subjektiiviseen kuvailuun. Itse koen, että on vain hyvä asia jos kuvailija uskaltaa ottaa esiin myös omaa tulkintaa omien tunteiden kautta. Tunteiden kautta välittyvä tieto koskettaa. Taiteen yksi tehtävähän on herättää tunteita.

Miksi oppaille on tärkeää järjestää kuvailukoulutusta?

Kaikille oppaana toimiville on tarpeellista saada tietoa ja tuntumaa kuvailuun liittyvissä asioissa. Koulutuksessa saadaan myös kokemuksellista tietoa näkövammaisuudesta. Kaikki tämä on tärkeää, jotta voidaan madaltaa kynnystä kohdata erityisryhmiä oppaan työssä.

Millainen tuntu sinulle jäi kuvailun käyttäjänä koulutuksen käytännön esimerkeistä ja harjoituksista?

Käytännön esimerkkien avulla harjoiteltiin niin kaksi kuin kolmiulotteisten teosten kuvailua. Keskeisiin kuvailun haasteisiin saatiin näin tuntumaa omien kokemusten kautta. Jokainen kurssilainen sai toimia sekä kuvailijana että kuvailun vastaanottajana. On hyvä saada toimia molemmissa rooleissa. Tärkein oppiminen tapahtuu juuri oman kokemuksen kautta.

Mitkä terveiset lähettäisit toisaalta opastusten järjestäjille ja toisaalta kuvailun erilaisille käyttäjille?

Kuvailun käyttäjien on hyvä aina selvittää onko esimerkiksi taidemuseoissa tarjolla kuvailtua näyttelyopastusta. Samalla voi selvittää myös muun saavutettavan materiaalin saatavuuden. Näitä mahdollisuuksia kannattaa hyödyntää ja voi ilokseen löytää taiteesta aivan uusia ulottuvuuksia! Esimerkiksi näkövammaisen näyttelykokemus avautuu aivan uudella tavalla, kun saa avukseen kuvailun ja mahdollisen muun aistimateriaalin. Opastusten tarjoajien on selkeästi aina infottava näistä mahdollisuuksista. On hyvä muistaa, että kuvailtu opastus on rikastava kokemus myös tavalliselle näyttelyssäkävijälle. Eli ryhmä voi hyvin olla sekaryhmä, joka koostuu erilaisista näyttelyssä kävijöistä.

Ateneumin taidemuseon ja Nykytaiteen museo Kiasman pajaopas, kuvataiteilija **Vappu Rossi**:

Oletko osallistunut aikaisemmin kuvailukoulukseen? Oletko käyttänyt aikaisemmin kuvailua opastuksissasi?

En ole.

Millaiset tunnelmat koulutuksesta jäi? Tuntuuko, että voisit nyt sisällyttää kuvailua opastuksiisi tarvittaessa?

Koulutus oli erittäin kiinnostava, antoisa ja innostava; onhan kuvailussa lopulta kyse taideteoksen perimmäisistä osatekijöistä ja merkityksistä. Siinä todella mennään perusasioiden äärelle, taiteen ydinkysymyksiin!

Museolehtoreiden ja kouluttajien kanssa oli puhetta, että olisi kenties mahdollista järjestää perehdyttävä harjoitusopastus, jossa vapaaehtoinen näkövammaisen olisi koehenkilönä. Opas voisi saada häneltä neuvoja kuvailunsa tueksi kierroksen aikana. Olisikin hyvä ajatus vielä harjaannuttaa ilmaisuaan tällaisessa helpotetussa tilanteessa ennen opastamista "oikeille asiakkaille". Sinänsä uskon ettei kuvailun sisällyttäminen opastukseen olisi näilläkään eväillä mahdotonta.

Millaiset asiat tuntuvat koulutuksen perusteella tärkeimmiltä kuvailussa?

Ummikolle oli tärkeää kuulla ihan perusasiatkin: kuinka ohjataan näkövammaista; kuinka tilan ulottuvuuksien kuvailu auttaa liikkumisessa niin että voi rauhassa keskittyä taiteeseen; ja ennen kaikkea kuinka nimenomaan EI ole kardinaalimoka käyttää vahingossa sanoja "nähdä" tai "katsoa" tai puhua väreistä syntymäsokealle. Tämä on vapauttava tieto, ettei poliittisessa korrektiudessaan halvaannu tyystin mykäksi.

Vinkki selkään tai käteen piirtämisestä kuvailun apuvälineenä oli erittäin hyvä, se ei olisi tullut mieleen.

Keskeisin osa koulutusta oli juuri käytännön harjoittelu, myös silmät peitettynä opastettavan ominaisuudessa.

Tuliko koulutuksessa esiin jotakin yllättävää?

Erytisesti värien kuvailu syntymäsokeille tai ylipäätään näkövammaisille on tuntunut lähes mahdottomalta tehtävältä. Tiesin värien kulttuurisidonnaisten assosiaatioiden olevan tuttuja myös näkövammaisille, mutta olin todella vaikuttunut miten sävykkäisiin värien olemusta sanallistaviin ilmaisuihin voi harjaantunut kuvailija päästä: miten hienostuneesti väriä onkaan mahdollista kuvata muiden aistien kautta tavoitettavien mielikuvien avulla!

Esimerkiksi kouluttaja Maarit Hedmanin mainitsemat "kostean metsän saniaisen vihreä" ja "vicks-voiteen menthol-tuoksun sukuihin kylmä sininen"; "appelsiini josta on tarkoin kuorittu kaikki sameat kalvot ja otettu käyttöön vain hedelmäliha" (kuten Anna Kortelainen kuvasi Hedmanin Polte-teoksen keltaista väriä) tai vaikkapa "bensamaiset värit" (kuten kouluttaja Emmi kertoi tiettyä petroolimaisten pistäväntuoksuista värimaailmaa kuvanneensa).

Oivalsin, että työssäni kuvataiteilijana suhteeni väriin onkin juuri tämänkaltaisen, kokemuspohjainen: etsin tiettyjä värisävyjä saadakseni teokseen juuri oikeanlaisen tunteen ja vaikutelman, en minkään väriopillisen teorian kautta. Taideopetuksessa ja akateemisessakin taidekoulutuksessa puhe väristä painottuu usein teoreettiseen lähestymistapaan, vaikka lopulta taiteilijan työssä eksakti värioppi on melko merkityksetöntä, suhde väriin on sisäistynyttä ja elämyksellistä.

Opastettavan roolissa yllättävää oli se, miten uudella tavalla veistokset kosketuksen kautta koki; ruumiillisemmin, voimallisen tunnepohjaisesti. Tutunkin tilan muuttuminen pelottavaksi silmät sidottuna oli myös hätkähdyttävä kokemus.

Millaiset terveiset lähettäisit toisaalta oppaille ja toisaalta kuvailun erilaisille käyttäjille?

Parhaimmillaan kuvailu on dramaturgin ja runoilijan työtä. Myös vaikeimmillaan se on runoilijan työtä: kuinka sanallistaa kuvallinen ilmaisu, joka toisinaan suorastaan pakenee sanallistamista? Ja toisaalta, koska kuvailu pureutuu taiteen perusolemuksen, on se jotakin, jota jo itse asiassa valmiiksi osaamme: kuva - ja puhe kuvasta - on pohjimmiltaan oppailla niin verissä, että sen valjastaminen kuvailuun soveltuvaan käyttöön on vain muutaman hienosäädön takana.

Kuvailun käyttäjille totean minimaalisen kokemukseni perusteella, että osaava kuvailija pääsee niin teoksen ytimeen, että nauttiminen jopa maalaustaiteesta on todella mahdollista teoksia näkemättä.

Uskon nykytaiteen aukeavan näkövammaiselle vielä perinteistä maalaustaidetta paljon mutkattomammin, sillä esimerkiksi käsitteellisten teosten visuaalinen ulkoasu on usein toissijainen tai se kerrassaan puuttuu; puhumattakaan äänitaiteesta tai vaikkapa immateriaalisiin akteihin, kerrontaan tai tuoksuihin perustuvista teoksista.

Lisätietoja:

Erica Othman

Ateneumin taidemuseon museolehtori

puh: 09/17336 314

erica.othman(a)ateneum.fi **Virhe. Kirjanmerkkiä ei ole määritetty.**